

Adam Makos

Příběh dvou pilotů bojujících
na opačných stranách fronty

ZÁKON CTI

OMNIBOOKS

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with The Berkley Publishing Group, a member of Penguin Group (USA) LLC, a Penguin Random House Company

Copyright © 2012 by Adam Makos

Translation © 2015 Vlastimil Dominik

ISBN 978-80-87788-53-0 (pdf)

Adam Makos

ZÁKON CTI

Příběh dvou pilotů
bojících na opačných stranách fronty

OMNIBOOKS

2015

*Věnováno těm několika málo lidem,
kteří prožívají každý den jako by byl
jejich poslední, jako 12. září 2001.*

*Na hřbitově u kostela v německém
Garmisch-Partenkirchenu stojí
na pozadí Alp náhrobní kámen.*

*Je na něm v porcelánovém rámečku vyrytý
obrázek selského chlapce objímajícího krávu.*

*Padl jako voják v druhé světové válce.
Tato kniha je věnována jemu a všem mladým
mužům, kteří vyslyšeli volání své vlasti,
ale válku si nikdy nepřáli.*

ÚVOD

Uprostřed druhé světové války, v období utrpení, umírání a zármutku, dochází 20. prosince 1943 na obloze nad severním Německem ke smířlivé a velkorysé události. Po náletu na Německo se osádka amerického bombardéru Boeing B-17 snaží dovléct svůj těžce poškozený stroj domů. Střetává se s německým stíhacím pilotem v Messerschmittu Bf 109. Jsou to nepřátelé, kteří přísahali, že se budou navzájem sestřelovat. Ovšem to, co se ten den událo mezi tím stíhacím pilotem a osádkou bombardéru, a jak se ten příběh odvíjel o několik desetiletí později, se vzpírá veškeré představitosti. Něco takového se předtím ani potom nikdy nestalo. Tato událost je možná nejpozoruhodnější příhodou v celé historii válek.

Jakkoliv je ta historika zajímavá, je to něco, co jsem nikdy nechtěl vyprávět.

* * *

Když jsem vyrůstal, rád jsem poslouchal zážitky svých dědečků z druhé světové války. Jeden byl členem osádky B-17 a druhý námořním pěšákem. Se mnou a s mým mladším bratrem stavěli modely letadel, které jsme pak vždycky rozbili. Brali nás na letecké přehlídky. Vyvolali v nás zájem o tu jejich černobílou dobu. Ohromovala mě. Přečetl jsem každou knihu o druhé světové válce, která se mi dostala do ruky. Věděl jsem, že tahle „nejskvělejší generace“ byli bezvadní kluci, odvážní válečníci, hubící zlo na světové křížácké výpravě. Jejich nepřátelé byli černí rytíři, Němci a Japonci. Ti všichni byli bez výjimky špatní a nenapravitelní. Z celkového pohledu na válku to vypadalo úplně jednoduše.

Jeden deštivý den se můj život trochu změnil. Bylo mi patnáct let a žil jsem na venkově v Pensylvánii. Se svými sourozenci a nejlepším přítelem jsme se nudili a rozhodli jsme se, že budeme novináři. Ten den jsme začali na počítači našich rodičů psát zpravodaj o našem oblíbeném tématu – vojenském letectvu za druhé světové války. Naše dílo jsme vytiskli na jehličkové tiskárně. Mělo tři stránky a dostalo se k asi desítkě čtenářů.

O rok později se můj život dost podstatně změnil. Bylo to o letních prázdninách po mém prvním roce na střední škole, když zahynuli můj soused, spolužáci ze třídy a učitelka. Naše městečko Montoursville zasáhla tragédie letu „TWA 800“. Na palubě Boeingu 747 cestovalo do Francie šestnáct mých spolužáků a moje oblíbená učitelka. Všichni byli členy školního „Francouzského klubu“. Jejich letadlo vybuchlo ve vzduchu nad pobřežím Long Islandu.

Původně jsem chtěl letět s nimi. Přihlásil jsem se na tu cestu, ale musel jsem se rozhodnout. Moje máma prodala ve svém vedlejším zaměstnání hodně výrobků firmy Pampered Chef a za odměnu získala pro naši rodinu dovolenou v Disney Worldu. Jediný problém byl v tom, že dovolená v Disney Worldu byla ve stejný týden jako cesta do Francie. Vybral jsem si Disney s rodinou. Byl jsem tam, když se na podlaze před naším hotelovým pokojem objevily noviny *US Today* se zprávou o té havárii, 230 mrtvých a první zmínkou o otrěseném pensylvánském městečku. Když jsem se vrátil domů, telefonní záznamník našich rodičů byl plný kondolencí. Ve snaze rychle zjistit, kdo s Francouzským klubem cestoval, někdo použil seznam studentů, kteří se původně na tu akci přihlásili, a na něm bylo i moje jméno.

Ty pohřby byly tragédií. Když znovu začala škola, na autobusové zastávce chyběla moje sousedka Monika. Jessika nastupovala do autobusu vždycky před námi, ale teď tam nebyla. Moje nejlepší kamarádka mezi všemi děvčaty, Claire, už neseděla ve třídě vedle mne. A už nás neučila paní Dickeyová. Byla to úžasná dáma, vypadala hodně jako Paula Deanová, živiální šéfkuchařka v pořadu Southern TV. Když jsme si vybírali francouzská jména, kterými se budeme oslovovat v hodinách francouzštiny, zvolil jsem si jméno „Fabio“. Nebylo dokonce ani francouzské. Ale bylo legrační a paní Dickeyová mi dovolila si ho nechat. Taková to byla žena.

Let číslo 800 byl pro mě poučením, že je život vzácný, protože je tak křehký. Nemohu říct, že bych se jeden den vzbudil a najednou začal horlivě žít a pracovat rychleji, abych zanechal na světě nějakou stopu. Něco takového se nikdy nestane okamžitě. Ale při ohlédnutí zpět vidím, že k tomu postupně docházelo. Na konci střední školy jsme se sourozenci a přítelem udělali z ručně sešívaného zpravodaje pěkně vázaný časopis se sedmi tisíci výtisky. Zatímco naši kamarádi hráli fotbal a pořádali večírky, my jsme zpovídali veterány druhé světové války.

Pokračovali jsme s vydáváním časopisu i na vysoké škole a propásli jsme všechny ty mejdany a všechno to, co ještě dělají študáci na vysoké, protože jsme se scházeli s veterány o víkendech, na leteckých přehlídkách, v muzejích a na jejich srazech. Vypotávali jsme se stíhacích pilotů,

osádek bombardérů a dopravních letounů a kohokoliv jiného, kdo létal. Na obálku našeho časopisu jsme si napsali své poslání: „Udržet povědomí o obětech amerických veteránů.“

Lidé si začínali našeho malého časopisu všimat. Tom Brokaw, který napsal *The Great Generation*, nám v dopise napsal, že děláme dobrou práci. Při pokládání základního kamene památníku druhé světové války ve Washingtonu se s námi setkal Tom Hanks a povzbuzoval nás, abychom vytrvali. Na letecké přehlídce AirVenture ve wisconsinském Oshkoshi jsme se sešli s Harrisonem Fordem. Na místě si náš časopis přečetl a ocenil ho palcem nahoru. To stejné udělal James Cameron, režisér *Titaniku*, když jsme se s ním potkali v New York City.

Po dokončení školy jsme dělali náš časopis na plný úvazek. Pracovali jsme rychleji a usilovněji, protože jsme věděli, že veteránů druhé světové války ubývá. Jako šéfredaktor časopisu jsem prosadil tři novinářská pravidla: získávat skutečná fakta, vyprávět příběhy, které ukazují naši armádu v dobrém světle, a ignorovat nepřátele – my je neuctíváme. Pokud jde o to poslední pravidlo, starosti jsme si nemuseli dělat s ignorováním japonských veteránů – o žádných v Americe jsme nevěděli. Ale s německými veterány to bylo jiné. Několikrát jsme na ně narazili.

Na letecké přehlídce v Geneseo ve státě New York předváděl divákům svůj kluzák Oskar Bösch, starý německý stíhací pilot z druhé světové války. V sedmasedmdesáti letech dělal nádherné letové sestavy. Ale dal bych se s ním do řeči, když stál sám vedle svého větroně? V žádném případě. V muzeu v pensylvánském Doylestownu jsem se potkal s německým pilotem dr. Kurtem Foxem, který tam odhaloval restaurovaný německý proudový letoun. Zajímalo mě, co viděl nebo dělal? Ani náhodou.

O Němcích jsem četl v knížkách, viděl jsem je ve filmech, a to bylo všechno. Souhlasil jsem s Indiana Jonesem, který řekl: „Nacisti. Nemám je rád.“ Pro mě byli všichni Němci nacisti. Byli to zombie ve vysokých botách, jejichž davy nadšeně zdravily v Norimberku Hitlera. Provozovali koncentrační tábory. Uctívali Hitlera. A k tomu se ještě pokoušeli zabít mé přátele, osmdesátileté veterány druhé světové války, kteří byli mými hrdiny.

Ale něco mi nešlo do hlavy. Všiml jsem si, že stárnoucí američtí piloti druhé světové války mluvili o svých protivnících – starých německých pilotech – s podivným respektem. Mluvili o jejich hrdinství, o slušnosti a zákonu cti, který údajně uznávali. Někteří američtí veteráni se dokonce vrátili do Německa na místa, kde byli sestřeleni, aby se setkali se svými starými nepřáteli a potřásli si s nimi rukou.

To si děláte srandu? říkal jsem si. Vždyť se vás pokoušeli zabít! Zabíjeli vaše kamarády. Na to byste neměli nikdy zapomenout. Ale veteráni, kteří proti Němcům bojovali, se na to dívali jinak. V tu chvíli jsem si myslel, že se ta skvělá generace zbláznila.

* * *

Necelý rok po absolvování vysoké školy jsem zavolał starému americkému pilotovi bombardéru Charliemu Brownovi. Slyšel jsem o něm a poslal jsem mu náš časopis a dopis, kterým jsem ho požádal o rozhovor. Říkal se, že Charlieho bombardér byl rozstřílený na kousky a pak došlo k nějaké zvláštní události, ale zpočátku jsem nemohl celou tu historku pochopit. Údajně měl nějaký neobvyklý vztah s německým pilotem Franzem Stiglerem, kterému říkal „můj starší bratr“.

Charlie s rozhovorem souhlasil a pak mě najednou vyvedl z míry. „Skutečně chcete slyšet celý ten příběh, který se stal mně a mé osádce?“ zeptal se. „No jistě,“ řekl jsem.

„Pak si myslím, že byste se neměl začínat ptát mne,“ řekl Charlie.

„Opravdu?“ zeptal jsem se.

„Jestli chcete vážně znát celou tu historii, zeptejte se na ni nejprve Franze Stiglera,“ odpověděl Charlie. „Je pořád naživu. Poslechněte si, jak vyrůstal a jak se stal tím, koho jsme potkali nad Evropou. A nejlepší bude, když ho navštívíte. S manželkou žije v kanadském Vancouveru. Až to uslyšíte od něho, přijďte za mnou a já vám povím tu moji část.“

Připravoval jsem se, že se Charliemu omluvím a řeknu mu, že mě pohled nějakého německého stíhacího pilota moc nezajímá, když řekl cosi, co mě umlčelo.

„V tomhle příběhu,“ řekl Charlie, „jsem já jenom jeho postava – *skutečným hrdinou je Franz Stigler.*

* * *

Když jsem si v únoru 2004 kupoval letenku do Vancouveru, musel jsem svým mladším kolegům v časopise vysvětlit, proč utrácím 600 dolarů z našich omezených prostředků na let přes celý světadíl, abych porušil své vlastní pravidlo. Řekl jsem, že jdu dělat rozhovor s „nacistickým pilotem“. Bylo mi třiatdvacet let. Letěl jsem do Vancouveru a na cestu na kanadský venkov jsem si vzal taxíka. Pršelo a byla tma. Druhý den ráno jsem šel z hotelu navštívit Franze Stiglera.

Vůbec jsem netušil, že mi Charlie předhodil jeden z nejzajímavějších a dosud neznámých příběhů ve vojenské historii.

Dopadlo to tak, že jsem s Franzem strávil celý týden. Byl milý a slušný. Přiznal jsem se mu, že jsem si o něm myslel, že je „nácek“ ještě předtím, než jsem ho potkal. Řekl mi, kdo byli skuteční nacisté. Nacista byl ten, kdo se sám rozhodl, že jím chce být. Nacista byl zkrácený výraz pro nacionálního socialistu. To byla politická strana. Stejně jako je to u politických stran v Americe, můžete se rozhodnout, jestli do ní vstoupíte nebo ne. Franz v ní nikdy nebyl. Předtím, než nacisté zakázali všechny ostatní politické strany, je jeho rodiče nikdy nevolili. A já jsem si myslel, že to bylo v krvi každého Němce. Už nikdy jsem o něm neřekl, že je „nácek“.

* * *

Po týdnu s Franzem jsem odletěl do Miami a strávil jsem týden s Charliem. Každý večer po rozhovoru jsme se rozšoupli a dali si skotskou. Příběh Charlieho a Franze jsme otiskli v našem časopise. Čtenářům se líbil, a tak jsme v dalším čísle zveřejnili pokračování jeho první části. Ale to nestačilo a naši čtenáři chtěli víc. Oba jsem proto požádal, jestli by mi dovolili napsat jejich historku jako knihu, jako příběh dvou nepřátel. Oni souhlasili.

Vůbec nás nenapadlo, že napsání knihy bude trvat osm let.

To, co budete číst na následujících stránkách, je založeno na asi čtyřech letech rozhovorů s Charliem a Franzem, a na dalších čtyřech letech nesoustavného bádání. Říkám „nesoustavného“, protože mě stále zaměstnávalo Valor Studios, vydavatelství vojenské literatury, které vzniklo z našeho kdysi maličkého zpravodaje. Rozhovory s nimi jsem vedl u nich doma, na leteckých přehlídkách, po telefonu a dopisováním.

Oba byli vždycky vlídní a trpěliví. Na jejich místě bych se už naštvál a řekl „tak dost“. Ale oni stále mluvili a vzpomínali na věci, které je přiváděly k smíchu i k pláči. Musím přiznat, že jsem jejich příhody jenom zpracoval. Oni je prožili. Ve svých příbězích, které mi vyprávěli, znovu prožívali tu bolestnou dobu, druhou světovou válku, protože věděli, že jednou budete tuhle knihu číst, i když oni tady už nebudou, aby si její konečnou verzi sami přečetli. Tahle kniha je jejich dárkem pro nás.

Kromě těchto základů z rozhovorů s Charliem a Franzem věnovaly mně a mým kolegům čas desítky dalších veteránů druhé světové války – od „Doca“, navigátora Charlieho bombardéru, až po tehdy čtrnáctiletého bývalého protiletadlového dělostřelce Otta. Získávání informací mě přivedlo

tříkrát do Evropy, kde se většina příběhu odehrála. S osmdesátiletými piloty B-17 jsem objížděl bývalé základny bombardovacího letectva v Anglii a Itálii. Při hledání jeskyně, kde bylo kdysi velitelství, jsem vylezl na horu Erice na Sicílii. S historiky jsem obcházel místa leteckých bitev a zatuhlé bunkry v Německu a Rakousku. Při vyhledávání významných dokumentů mi pomáhali archiváři Německého spolkového archívu a Historické výzkumné agentury amerického letectva.

Těžil jsem také z dobrodružství spojených s mým časopisem. Letectvo mě nechalo proletět se ve stíhacím letounu s instruktorem, abych poznal taktiku stíhače. Také jsem letěl v rekonstruovaném bombardéru B-17, abych osobně zažil, jak reaguje při obratu, a letěl jsem i v B-24 Liberatoru. V září 2008 jsem letěl v kokpitu dopravního letadla C-17 do iráckého Bagdádu. Odtud jsem jel na základnu Anaconda, abych pocítil pouštní vedro a trochu zakusil život vojáků, když jsem je doprovázel na hlídkách. Zjistil jsem, že se nedá psát o válce, aniž by člověk někdy alespoň slyšel zvuk střelby.

Tohle je kniha, kterou by moje staré já, se svými starými předsudky, nikdy nenapsalo. Když jsem poprvé telefonoval pilotovi bombardéru z druhé světové války Charliemu Brownovi, chtěl jsem po něm jenom půl hodiny jeho času. Ale objevil jsem nádhernou historii, která stála za každou minutu těch osmi let. Tento příběh vyvolává spoustu otázek o správnosti pohledu na válku a na lidi, kterým říkáme nepřátelé. Ale hlavně klade otázku, co je to lidská slušnost.

Mohou se na obou stranách špatné války nacházet dobří lidé?

Adam Makos
Denver, Colorado
Září 2012

KAPITOLA 1

CIZINCEM VE VLASTNÍ ZEMI

Straubing, Německo, duben 1946

Franz Stigler si zastrčil ruce do kapes dlouhého potřhaného vlněného kabátu a vlekl se ulicemi malého rozbombardovaného města. V časném ranním slunci se mu v mrazivém vzduchu srážela vlhkost z dechu. Přikrčeně kráčel krátkými rychlými kroky, aby se zahřál v chladném větru.

Franzovi bylo třicet let, ale vypadal starší. Po úbytku na váze mu vystupovala z tváře kostnatá čelist a ostrý orlí nos. V tmavých očích se mu zračilo vyčerpání, ale přesto jiskřily optimismem. Německé hospodářství bylo i rok po skončení války v troskách. Franz zoufale hledal práci. Ve zničené zemi a při potřebě její nové výstavby se hlavním průmyslem Straubingu stala výroba cihel. Dnes slyšel, že cihelna přijímá nádeníky.

Pospíchal přes rozlehlé náměstí, Ludwig Platz, a jeho černé vysoké boty klapaly po zmrzlých dlažebních kostkách. Náměstí otevřené směrem na východ bylo ozářené ranním sluncem. V jeho středu stála radnice, zdobná zelená budova s vysokou bílou věží s hodinami. Třpytila se na ní vysoká okna a sošky andílků. Radnice byla jednou z mála nepoškozených budov. Kolem ní se ve stínu prostíraly shluky dalších vybombardovaných domů, neobydlených, bez střech, jejichž okenní rámy byly zuhelnatělé požáry.

Straubing bylo kdysi pohádkové bavorské město v katolickém jižním Německu, kde měli lidé v oblibě místní pivo. Město tvořila spousta domů s červenými střechami, kancelářské budovy s elegantními kupolemi a kostely s bílými gotickými věžemi. Dne 18. dubna 1945 sem přiletěly americké těžké bombardéry, kterým Němci říkali „čtyřmotoráky“. Při náletech na seřadovací nádraží zničily bombardéry třetinu vlastního města. O dva týdny později Německo kapitulovalo, ale město mezitím přišlo o barvu svých střech. Hodiny odbíjely osm hodin ráno a jejich ozvěna se rozléhala po náměstí. Před radnicí, kde američtí vojáci vydávali potravinové lístky,

se vinula fronta německých civilistů. Většina lidí čekala na lístky tiše, ale někteří nadávali. Hitler před deseti lety sliboval, že se o Němce postará, dá jim jídlo, bydlení a bezpečí. Nakonec jim dal jenom ruiny. Místo něho se teď o Němce starali západní Spojenci – Američané, Britové a Francouzi. Spojenci své úsilí nazývali „rekonstrukcí Německa“. Rekonstrukce byla hlavně humanitárním, ale také strategickým úkolem. Západní Spojenci potřebovali, aby se Německo zapojilo do studené války proti Sovětskému svazu. A tak Američané, kteří osvobodili jižní Německo a Bavorsko, se rozhodli opravit to, co bylo zničeno – v zájmu Němců i jejich vlastním.

Než by Franz tu frontu zasmušilých lidí obcházel, prodíral se přes ni. Někteří na něho křičeli, protože si mysleli, že se chce do fronty vetřít. Ale on se dál tlačil davem. Všiml si, že lidé upírají oči na jeho vysoké boty.

Ve Franzově blůze byly díry od molů – byla jeho otce. Na kolenou zelených jezdeckých kalhot měl záplaty. Ale ty boty byly neobvyklé. Sahaly mu pod kolena a nahore z nich vyčnívala ovčí kožešina. Po celé délce boty byl z vnitřní strany stříbrný zip a ve výši kotníku ji obepínal černý pásek vpředu se sponou.

Jeho boty byly známkou pilota. Před rokem je hrdě nosil v řídkém vzduchu devět kilometrů nad zemí. Tam létal se stíhačkou Messerschmitt Bf 109 s motorem Daimler-Benz. Zatímco ostatní muži do války pochodovali, on do ní letěl rychlostí 650 kilometrů za hodinu. Franz vedl tři letky – asi čtyřicet mužů – proti formacím stovek amerických bombardérů, které létaly v mnohakilometrovém proudu. Během tří let absolvoval 487 bojových letů, dvakrát byl zraněn, jednou popálen, ale vždycky se nějak vrátil na domovské letiště. Ale teď vyměnil svoji černou koženou leteckou kombinézu, hedvábný šátek a důstojnickou brigádýrku za špinavé plandavé dělnické oblečení. Své pilotní boty si nechal – byly to jediné boty, které měl.

Jak spěchal ulicí, viděl ženy a muže tlačící se kolem městských vývěsek, aby si přečetli zprávy, připíchnuté na desku rýsovačky. Nefungovala pošta ani telefony, takže lidé hledali informace o pohřešovaných členech rodin na vývěskách. V Německu teď bylo kolem sedmi milionů lidí bez domova. Franz uviděl chumel žen stojících za sklopenou zadní postranicí amerického vojenského nákladáku. Z plachtou zakryté korby podával žvýkající americký voják ženám pytle s prádlem a při tom si zkoušel žertování v němčině. Ženy se hihňaly a odcházely každá se dvěma pytli. Mířily do starého parku na severu města, kde město obtékalo rameno Dunaje. Tam si ženy klekly na břeh a v ledové vodě drhly prádlo amerických vojáků. Byla při tom zima, ale Američané dobře platili.

Hlavní městská ulice vedla na sever k řece. Franz se otočil, rozešel se po ní, pak se zastavil a naprázdno polkl. Bylo moc pozdě. Před každým domem v tomto bloku stála dlouhá fronta mužů. Ti všichni hledali práci. Někteří muži si dýchali do dlaní. Jiní kroužili těly, aby se zahřáli. Většina z nich byli veteráni a měli na sobě stejné šedivé blůzy a dlouhé kabáty, které nosili za války. Stále na nich byly vidět stopy po odtržených nášivkách. Stejně jako on soupeřili mezi sebou o zbytky zrušeného hospodářství. Cihelna byla ještě dál a Franz doufal, že tam bude fronta kratší. Šel stále dál a míjel lidi pracující v rozbombardovaných budovách, kterým do ulice chyběly zdi. Pod nepromokavými plachtami se u stolů krčili muži v zimních kabátech a opravovali malé motory. Kolem nich procházela žena bez ruky a dávala jim pracovní příkazy.

Zahoukání klaksonu varovalo Franze, aby uskočil na chodník před projíždějícím americkým džípem, hlídkou vojenské policie, jejíž příslušníci měli na hlavách zářivě bílé přilby. Američané zajišťovali dodržování zákona a pořádku, zatímco malé složky německých neozbrojených policistů pomáhaly v „lokálních“ záležitostech. Někteří němečtí veteráni stále ještě odvraceli od projíždějících džípů pohled stranou.

Na lavičce, kde bývala autobusová zastávka, uviděl Franz sedět veterána bez nohou. Ten stejný člověk v potrhané armádní uniformě zde byl každý den. Vypadal na čtyřicet let, ale docela dobře mu mohlo být dvacet. Měl dlouhé vlasy, šedivé strniště vousů a nervózně těkal očima, jako by ve svém životě viděl spoustu hrůz. Byl ztělesněním nepřijemné minulosti, na kterou chtěli všichni zapomenout.

Beznohý veterán třásl svou jídelní miskou ve vzduchu a očekával dar. Franz zalovil v kapse a vložil do jeho prázdné misky potravinový lístek. Udělal to pokaždé, když tohoto veterána viděl, a to byl možná důvod, proč ten muž seděl pořád na stejné lavičce. Vysloužilce mu nikdy nepoděkoval a ani se na něj neusmál. Jenom na něho nešťastně zíral. Franz byl v tu chvíli rád, že létal nad pozemní válkou. Šest let bojů muže proti muži a několik měsíců pobytu ve spojeneckých zajateckých táborech přivedly spoustu veteránů do složité situace žebráků, netečných a zlomených lidí. Ale měli štěstí. O mužích zajatých Sověty se pořád nic nevědělo.

Franz cítil v kapse svůj oběd – dva krajíce ovesného chleba. Nebyl nijak hrdý na přijímání přídelů od vítězů. Přídel představoval osm set kalorií denně a možnost přežití. Když byl pilotem, byl dobře živený, což byla tradice z první světové války, kdy byli piloti „šlechtou“, která musela dobře žít, jestli měla v bolestech umírat. Za druhé světové války se dobré jídlo považovalo za výhodu povolání, protože žádná částka peněz nemohla pře-

svědčit muže, aby dělali to, co piloti. Franz dostával během války k jídlu chleba s kůrčičkou, párky, mléko, čerstvý sýr, zvěřinu, šampaňské, koňak a tolik čokolády a cigaret, kolik chtěl. Po válce musel na pocit sytosti zapomenout.

U cihelny se už shromáždila dlouhá řada dělníků. Franz si povzdechl. Fronta se vinula po celé délce chodníku kolem rozbité budovy. Muži u cihelny byli pestrou směsicí dělníků. Vypalování cihel a jejich rozvoz je těžkou prací. Jak Franz přicházel, tiše ho posuzovali podle jeho bot. Franz předstíral, že si toho nevšímá. Chtěl jenom práci a splynout s ostatními. Narodil se v malém Ambergu, asi hodinu cesty odtud, kde teď žila jeho přítelkyně u jeho matky. Po válce se tam pokoušel zapadnout mezi lidi, ale ti věděli, že byl stíhacím pilotem a vyčítali mu zničení země. „Vy, stíhací piloti, jste selhali!“ křičeli na něho. „Nezabránili jste bombardování!“ Proto se rozhodl znovu začít ve Straubingu, kde ho neznali. Bylo to marné. Obyvatelé Straubingu byli ze stíhacích pilotů stejně rozčarovaní jako všichni v Německu. Stíhači bývali kdysi národními hrdiny. Nepřátelské pohledy mužů kolem Franze potvrzovaly novou realitu. Stali se z nich národní zbabělci. Franz se před nenávislivými pohledy otočil.

Po ulici kráčeli dva američtí vojáci vedoucí se s německými dívkami. Za denního světla to mohli dělat bez rizika, ale v noci by byli napadeni. Ta děvčata byla prochládlá a vyhladovělá stejně jako všichni ostatní, ale měla na vybranou: rande s Němcem a mít hlad nebo rande s Američanem, který jim mohl dát kávu, máslo, cigarety a čokoládu. Vedle těchto chlapeckých dobyvatelů z nejbohatšího národa na světě vypadali Němci ve frontě na práci opotřebovaně. „On padl za vlast, ona za cigarety,“ vtipkovali Němci trpce.

Řada se konečně hnula dopředu a Franz stál uvnitř cihelny před dřevěným skládacím stolkem. Za ním seděl vedoucí, holohlavý muž s brýlemi. V pozadí viděl dělníky vkládající načervenalou cihlářskou hlínu do forem a vozíci kolečka cihel. Podal šéfovi své doklady a podíval se na své boty v naději, že si jich ten muž ještě nevšiml. Ve Franzových papírech bylo napsáno: „Nadporučík, pilot, letectvo.“ Na konci války se vzdal Američanům, kteří po něm pátrali, protože byl jedním ze špičkových německých pilotů, jenž létal na nejnovějších letounech. Chtěli znát jeho zkušenosti. Franz s nimi spolupracoval a dostal od nich propouštěcí dokument, v němž bylo napsáno, že může volně cestovat a pracovat. Propustili ho, protože měl čisté záznamy – nikdy nebyl členem NSDAP.

„Tak vy jste byl pilot a důstojník?“ zeptal se ho vedoucí cihelny.

„Ano, pane,“ řekl Franz a podíval se k zemi.

„Bombardéry?“ zeptal se šéf.

„Stíhač,“ odpověděl Franz. Věděl, že si ho ten člověk dobírá, ale nechtěl lhát. Ostatní muži v řadě si začali šeptat.

„Tak stíhací pilot si teď chce ušpinit ruce?“ řekl vedoucí. „Chce uklidit nepořádek, který způsobil?“

„Já chci jen pracovat, pane,“ pravil Franz.

Za gestikulace k troskám kolem sebe, šéf cihelny vyslovil stejnou poznámku, jakou Franz slyšel už nespočetněkrát. „Nezabránil jste bombardování!“

Franz opět řekl: „Chci jenom pracovat.“

„Hleďte si práci jinde!“ odpověděl vedoucí.

„Já tu práci potřebuji,“ řekl Franz. Naklonil se k šéfovi. „Musím se starat o další lidi. Budu tvrdě pracovat – víc než kdokoliv jiný.“

Ostatní muži ve frontě reptali a tlačili se blíž. „Vypadni!“ vykřikl kdosi za ním a jiný chlápek ho odstrčil. „Přestaň nás zdržovat!“ ozval se další hlas. Byli naštvaní, že prohráli válku, a že je Hitler oklamal. Byli rozčilení, protože je teď okupovala jiná země. Ale nikdo z těch mužů, kteří ho obklopovali, by si to nepřipustil. Potřebovali obětího beránka a stíhací pilot stál přímo před nimi.

„Zmizte!“ zasyčel vedoucí cihelny na Franze. „Vy náckové jste způsobili už dost problémů.“

Nácek – při tom slově Franz vztekle přivřel oči. „Nácek“ byla nová nádržka, kterou se Němci naučili od Američanů. On žádný nacističtina nebyl. Podle něj byli nacističtina „partajníci“, nacionální socialističtina, po moci toužící politici a byrokratičtina, kteří ovládli Německo s pomocí pouličních násilností. Vůbec se neměli dostat k moci. Získali ji jenom po volbách v roce 1933, kdy do německého parlamentu kandidovalo dvanáct stran. Každá z nich obdržela část hlasů a nikdo nezískal většinu. Nacionální socialističtina nakonec dostali hlasů nejvíce – volilo je 44 procent německých voličů. To jim a jejich vůdci Adolfu Hitlerovi zajistilo nejvíce míst v parlamentu a nakonec jim to umožnilo uchopit absolutní moc. Hitler a jeho nacističtina brzy potom zrušili všechny budoucí volby a ostatní politické strany, kromě té jejich, ze které se stala „partaj“. Hitler tak se svou stranou ovládl Německo, i když 56 procent voličů bylo proti tomu.

Franz cítil, jak mu v uších začíná bušit tep. V roce 1933 mu bylo teprve sedmnáct let, takže volit ještě nemohl, ale jeho rodiče hlasovali proti nacističtina straně. Ani jako starší do „partaje“ nikdy nevstoupil. Tahle strana mu kazila život. „Nejsem nácek!“ řekl Franz vedoucímu. „Chci jenom práci.“

„Buď chlap a postupuj dál,“ vykřikl někdo za ním z řady mužů. Další do něho strkali. Na týle ucítil závan rozzlobeného dechu.

„Netlačte se na mě!“ vykřikl na ně Franz a trhl rameny. Nejvíc mu vadilo, když někdo stál těsně za ním. Byl to pud sebezáchovy pilota, obávat se kohokoliv nebo čehokoliv přicházejícího zezadu, z jeho „šesti hodin“. Věděl, že kdyby se obrátil k rozzlobeným mužům čelem, vedlo by to jenom ke rvačce, takže se vyhnul očnímu kontaktu se všemi v tom davu.

Vedoucí zvedl telefon upevněný na stěně. Kabel vedl od něj rozbitým oknem na ulici. Po hovoru řekl ostatním dělníkům: „Policie sem už jede.“

„Nedělejte to, prosím,“ řekl Franz, „musím se starat o rodinu.“

Šéf si jenom sedl a založil si ruce na prsou. Franz si sundal čepici a odkryl tak jizvu na čele, kam ho v říjnu 1944 zasáhla kulka z amerického kulometu ráže 12,7 mm, když prorazila neprůstřelné čelní sklo jeho stíhačky. Ukázal na tu jizvu a řekl: „Nerozčilujte mě!“

Vedoucí cihelny se zasmál. Franz zalovil v kapse a pohodil na stolec nějaký papír. Byla to lékařská zpráva bývalého lékaře jeho letky, kde se uvádělo, že utrpěl zranění hlavy a způsobené poškození mozku „u něj může vyvolat konfliktní jednání“. Ve skutečnosti neměl mozek poškozený, jen proraženou lebku. Lékař mu ten kus papíru dal jako jakousi „propustku z vězení“ pro případ, kdyby něco špatného řekl nebo udělal.

Šéf si doklad vzal, přečetl si ho a zmačkal.

„Výmluva pro zbabělce!“ řekl.

„Vůbec nevíte, co jste udělal!“ řekl Franz a zatal pěsti. Viděl své kamarády stíhače, jak odvážně bojovali a jeden po druhém umírali, zatímco je vedení partaje nazývalo „zbabělci“ a shazovalo na ně vinu za zničení německých měst. Franz a jeho spolubojovníci neměli ve skutečnosti proti průmyslové síle Spojenců a nekonečnému počtu jejich bojových letounů žádnou šanci. Z osmadvaceti tisíc německých stíhacích pilotů, kteří se zapojili do bojů druhé světové války, jich přežilo jenom dvanáct set.

Franz se naklonil blíž k šéfovi cihelny a něco mu pošeptal do ucha¹. Ten muž se opřel do křesla a řekl: „No, tak si to zkuste.“ Franz ho jedním pohybem popadl za límec, přitáhl si ho přes stůl k sobě a dal mu pěstí ránu mezi oči. Chlápek se odpotácel a narazil do skříně. Ostatní dělníci Franze obklopili a srazili ho na zem. Jeden ho kopl do žeber, druhý ho praštil do ledvin a společně mu přitlačili hlavu k zaprášené podlaze.

---

¹ Franz si pamatoval, co mu tehdy řekl: „Podívejte, já mám díru v hlavě, a jestli nezmlknete, tak se neovládnu.“

Přijeli tři němečtí policisté a zapískali na píšťalky, aby se dav rozešel. Dělníci se zvedli z Franzových zad a strážníci ho postavili na nohy. Policisté byli silní a svými americkými dohlížiteli dobře živení. Franz chtěl utéct, ale nešlo to.

Vedoucí se slzami v očích řekl policistům, že Franz vyžadoval práci přednostně před ostatními a odmítl odejít. Rozzuřený dav jeho slova potvrdil.

Franz to obvinění odmítl, ale prohranou bitvu vždycky poznal. Půjde do vězení, ale potřeboval dostat zpět své doklady. Řekl veliteli hlídky, že je má vedoucí cihelny.

Velitel mávl na své kolegy, aby Franze odvedli.

„Počkejte! On má pořád mou lékařskou zprávu!“ namítal Franz. Vedoucí ji strážníkovi podal. Ten ji narovnal a četl ostatním policistům: „... zranění hlavy utrpěné v leteckém boji.“ Strčil oba doklady do kapsy a prohlásil: „Stejně půjdete s námi!“

Franz věděl, že nemá smysl se bránit. Strážníci ho odvedli za řadu dělníků a ven na ulici. Hlavou běžely děsivé myšlenky. *Jak vůbec najdu práci, když budu mít záznam v trestním rejstříku? Co řeknu své přítelkyni a matce? Jak se o ně postarám?*

Vyčerpán z tahanice s davem, celý bolavý od bití a přemožen smutkem, se nechával vléct pryč.

KAPITOLA 2

LÉTÁNÍ S ORLY

Jižní Německo, léto 1927

Po rozlehlé pastvině běžel drobný chlapec v malých hnědých botkách. Utíkal za vznášejícím se dřevěným kluzákem, s nímž jeho pilot stoupal k obloze. Měl na sobě tlusté pletené bavorské podkolenky, zelené kraťasy a bílou košili s krátkými rukávy. Pádil s rukama nad hlavou. „Leť! Leť! Leť!“ křičel a mával na pilota. Větroň vypadal jako kostra dinosaura se změtí drátů uvnitř. Letěl třicet metrů nad zemí a nechával za sebou zvuk chvějícího se plátna. Hoch sledoval kluzák až na konec pastviny a zastavil se, když už nemohl dál. Sledoval, jak se ten stroj ztrácí v dáli nad vlnícími se bavorskými kopci.

Kluzák přeletěl nad sedlákem ženoucím stádo krav. Pilotoval ho starší hoch sedící v proutěném sedadle umístěném nad ližinou, která vedla po celé délce kluzáku. Neměl před sebou čelní sklo, ani přístrojový panel a ve spartánském stroji ho držely jen popruhy přepásané přes ramena. Pilot po několika minutách nasadil na přistání. Mířil na uježděný pruh nažloutlé trávy na zeleném poli, kde se už předtím mnohokrát přistávalo. Tam, na kopci vedle přistávací dráhy, byla nízká dlouhá stodola, kde mladíci a jejich dospělí instruktoři z plachtařského klubu končili se svačinou. Malý hoch se u stodoly zastavil a čekal. V ruce držel tvídový klobouk s úzkou krepkou. Kluzák sestoupil z třiceti do patnácti metrů a pak s třemi malými poskoky přistál. Pilot se postavil nohama na zem, aby se větroň nenaklonil, a chlapec se rozběhl ke stroji a vrhl se pod jeho křídlo. Byl to dvanáctiletý Franz Stigler a pilot byl jeho šestnáctiletý bratr August.

Když si August sundával poutací pásy, Franz stál vedle kokpitu. August seskočil na zem a opatrně sklonil kluzák, aby se opíral o konec jednoho křídla. Sundal si brýle, Franz mu podal klobouk a on si ho nasadil na hlavu

gestem pilotního esa, které se právě vrátilo z ranního hlídkového letu. Byl oblečený stejně jako Franz.

Bratři byli praví Bavoři; oba měli tmavě hnědé oči, hnědé vlasy a oválné tváře. Augustova tvář byla delší a klidnější než Franzova. August byl puntičkářský a přemýšlivý mladík, který nosil brýle. Franz měl mladistvé buclaté tváře a byl tichý, i když se rád smál. August se vlastně jmenoval Gustel Stigler, ale dával přednost „Augustovi“. Franze pojmenovali Ludwig Franz Stigler, ovšem zvolil si jméno Franz, což rozčilovalo chlapcovu rozhodnou, silně katolicky věřící matku. Jejich otec byl tolerantní a dovoľoval chlapcům, aby si říkali, jak chtěli.

Franz pochválil Augustův let a popisoval to, co viděl, jako by tam jeho bratr vůbec nebyl. August mu řekl, že je rád, že dával pozor, protože teď je řada na něm. Ostatních osm chlapců se seběhlo kolem nich a pomáhali vynést kluzák na blízký kopec, kde bylo na vrcholu ploché startovací místo. August byl ze všech nejstarší a byl jejich vůdcem¹. Některým chlapcům bylo teprve devět let a létat ještě nesměli. Ale ten den se z dvanáctiletého Franze měl stát jejich nejmladší pilot.

Dva dospělí muži z plachtařského klubu šli za hochy na kopec. Nesli těžké černé gumové lano používané ke startu kluzáku. Jedním z nich byl Franzův otec, také jménem Franz. Byl to štíhlý člověk s nepatrným knírkem a kulatými brýlemi. Objal Augusta a pak pomohl upoutat Franze do lehkého proutěného sedadla podobného koši. Tím druhým dospělým byl páter Josef, katolický kněz, který učil chlapce v páté až osmé třídě na internátní katolické škole. Bylo mu přes padesát let a měl už prošedivěle skráně. Když pilotoval kluzák, vyměnil černou sutanu a klobouk za bílou košili a horolezecké kalhoty. Na krku měl zavěšený velký dřevěný kříž. Páter obešel kluzák a zkontroloval všechny jeho plochy. Oba muži létali za první světové války v německém letectvu. Franzův otec byl průzkumný pilot a Josef pilotoval stíhačku.

Měli ve zvyku svoji službu ve válce zlehčovat. Z ptačí perspektivy pilotů viděli mezi bitevními liniemi hromady zablácených těl. Když Německo první velkou válku prohrálo, přišli o zaměstnání. Ve Versailleské smlouvě vítězní Francouzi, Britové a Američané stanovili, že se německé vojenské letectvo musí zrušit a pozemní armáda a námořnictvo se má odzbrojit. Německo se muselo vzdát také svých zámořských kolonií, dovolit zahraničním vojskům okupovat jejich západní pohraniční oblasti a zaplatit 132 miliard německých marek jako náhradu válečných škod (dnes asi 400

---

¹ „Byl to náš nejlepší pilot kluzáku,“ vzpomínal Franz. „Byli jsme bratři a nejlepší kamarádi.“

miliard USD). Kvůli placení válečných reparací upadlo Německo do hluboké hospodářské deprese už dlouho před velkou světovou finanční krizí v roce 1929.

Franzův otec a páter Josef založili plachtařský klub, aby chlapcům zprostředkovali radost z jediné věci, kterou je naučila válka – létání. Na začátku neměli dost peněz na to, aby klukům koupili kluzák. Řekli jim, že jestli se chtějí naučit létat, musí si ho sami postavit. August, Franz a ostatní hoši sbírali každý den po škole kovový šrot a za peníze z jeho prodeje si koupili výkresy cvičného větroně „Zögling“ konstruktérů Stamera a Lippische. Páter Josef pro ně sehnal nedaleko od bavorského Ambergu, kde všichni bydleli, vysoko na kopci stodolu. Tam chlapci o víkendech a svátcích začali kluzák stavět. Nejprve přivezli hromadu dřeva a plátno. S výkresy v ruce jim trvalo rok, než ho postavili. Potom následovala inspekce ministerstva dopravy. Úřední verdikt potvrdil jejich dobrou práci a s kluzákem se mohlo létat.

Na vrcholu kopce si Franz zapnul přes ramena popruhy, které ho poutaly k sedadlu větroně. Další dva kluci drželi stroj za oba konce křidel. Jeho otec zavěsil gumové lano za hák na nosu větroně v místě, kde se přistávací ližina zvedala nahoru. Páter Josef a ostatní chlapci chytli oba konce lana, tři na každé straně. August si klekl vedle Franze a s rukou na rameni mu udílel poslední rady před startem: „Drž se do výšky deset metrů a nepokoušej se zatáčet. Jenom si let vychutnej a pak přistaň.“ Franz přikývl a strachy nemohl ani mluvit. Otec mu připomněl: „Přistaň před koncem toho pole.“ Franz zase jenom přikývl.

Franzův otec si sedl na zem a držel ocas kluzáku. Byl to silný muž a působil jako kotva. Zavolal na pátera Josefa a na ostatní, aby lano napnuli. Začali sestupovat z kopce s lanem roztaženým do tvaru „V“ s větroněm uprostřed. Lano se napínalo a chvělo.

Franz zvedl nohy ze země a položil je na pedály směrovky. Popadl dřevěnou řídicí páku trčící ze skříňky na ližině uprostřed jeho stehén. K páce byly připojeny dráty, které vedly ke křídům a k ocasu, a sloužila k manévrování se strojem.

Josef s chlapci napnuli ze všech sil lano. „Je to dobrý, Franzi,“ zavolal na něho Josef, „na tři startujeme.“ Franz zamával a srdce mu bušilo. „Jedna, dvě, tři,“ počítal Josef a pak se všichni u lana rozeběhli z kopce dolů a Franzův otec pustil ocas.

Kluzák vyrazil dopředu a pak se najednou vznesl strmě vzhůru do vzduchu. Někde došlo k vážnému problému. Místo plynulého plochého vzletu kluzák vystřelil do výšky jako raketa.

„Zatlač!“ vykřikl jeho otec. „Zatlač dopředu!“

Posunul řídicí páku dopředu. Větroň se srovnal, pak zamířil nosem dolů a prudce klesal. Franz ztuhlý strachem letěl přímo k zemi. *Prásk!* Nos kluzáku se zabořil do země, stroj se převrátil a křídla žuchla do trávy nad jeho hlavou.

Franzův otec, bratr a Josef utíkali k místu dopadu. Ostatní chlapci se v šoku zastavili. Byli přesvědčení, že je mrtvý. Viděli jenom konce křídel a ocas trčící do vzduchu.

Oba muži zvedli stroj za křídlo. Franz, stále připoutaný, něco mumlal. August ho odpoutal a vytáhl jeho ochablé tělo z kokpitu. Franz pomalu otvíral oči. Byl šokovaný, ale nezraněný. Otec držel svého syna, objímal ho a plakal.

„Je to moje chyba, ne tvoje,“ řekl mu otec. Obrátil se k Josefovi: „Ten kluzák je konstruovaný na těžšího pilota a my jsme zapomněli hmotnost kompenzovat.“ Josef souhlasně přikývl. Franz po několika minutách roztrěseně odcházel s pomocí Augusta od letadla. Poprvé vzlétl a současně poprvé havaroval. „Myslím, že sis vedl docela dobře,“ usmál se na něho August. „Přinejmenším ses držel do deseti metrů a nepokoušel ses zatáčet!“

* * *

Kluzák se dal opravit, a tak na něm chlapci pracovali stejně, jako když ho stavěli. Každý víkend vytáhli ze stodoly křídlo na kozy a nahrazovali polámané podélníky. Franzovým úkolem bylo znovu slepit žebra křídla, zatímco starší hoši dělali náročnější práci, jako řezání nových žeber a jejich spasování. Natíral spoje žeber silnou vrstvou lepidla, aby nevynechal ani kousíček. Občas přicházel jeho otec, aby zkontroloval postup prací. Když se dostal k němu, dlouho a upřeně se díval na vrstvy lepidla přetékaající z každého spoje. Franz hrdě stál několik kroků za ním.

„Je to trochu lajdácké, nemyslíš?“ poznamenal otec.

„Nevynechal jsem ani místečko,“ dušoval se Franz.

„Lepidlo je i tam, kde nebylo potřeba,“ pokračoval otec.

„To přece nevádí,“ odpověděl, „plátno to přikryje.“

Otec ho poučil: „Vždycky dělej svou práci pořádně, i když to nikdo nebude vidět.“

Franz přiznal, že je to ledabylé, ale ujistil ho: „Nikdo nebude vědět, že to tam je.“

„Oprav to,“ řekl jeho otec, „protože ty budeš vědět, že to tam je.“

Zákon cti

Ten den a spoustu následujících Franz pracoval, i když si ostatní kluci udělali přestávku a hráli fotbal. Od broušení přebytečného lepidla skelným papírem měl zkrvavené prsty. Vybrousil perfektně do hladka spoje všech více než dvaceti žeber. Když chlapečci znovu potahovali křídla plátnem a pak je natírali lakem, aby tím navždy zakryli jejich kostru, nikdo si jeho pečlivé práce nevšiml – kromě něj a jeho otce.

Po několika měsících se Franz vznesl k obloze v kluzáku s pytlíkem písku přivázaným k pasu. Tentokrát vystoupal třicet metrů nad Bavorsko. Dole běžel August a mával mu. Franz sledoval, jak se křídla jeho letadla v turbulenci prohýbají. Na východě zahlédl zákruty Dunaje. Když se otočil na jih, spatřil úpatí Alp. Na západě uviděl tyčící se pás lesa, takže ostře zatočil, aby se mu vyhnul. Každý pilot větroně věděl, že studený vzduch nad lesem nebo nad řekou nestoupá, a musí zamířit nad pole a kopce, kde proud teplého vzduchu zvedá letadlo vzhůru. Ucítil stoupavé proudy vzduchu a zpozoroval nad sebou ptáky, jak se spirálovitě vznášejí do výše. August mu řekl: „Orli vědí, kde je dobrý vzduch, leť za nimi.“

KAPITOLA 3

PÍRKO VE VĚTRU

Franz čekal na kamenné lavičce. Bylo právě po obědě a za ním se tyčila vysoká zeď jeho katolické internátní školy. Listnaté stromy za zdí skýtalý chladivý stín. Po chodbách procházeli mniši v hnědých sutanách. Měl na sobě školní uniformu, ale šedivé kalhoty měl umazané od trávy a bílá košile byla ušpiněná a pomačkaná. Bylo mu teď sedmnáct let a dříve dětsky zakulacené tváře mu pohubly.

Do této školy ho nechala zapsat jeho matka Anna. August studoval na univerzitě na učitele a matka chlapců se rozhodla, že z Franze bude kněz. Toužila po tom, aby v rodině byl duchovní a on proti jejímu plánu nic neměl. Měl svou matku rád a ctěl její víru. Po dokončení školy chtěl začít se studiem teologie. V cestě stála jenom jedna překážka – měl přítelkyni a až dosud to bylo jejich tajemství.

Přistoupil k němu páter Josef v černém hábitu. Ve tváři měl výraz neobvyklé vážnosti. Do ukončení školy mu zbývalo ještě šest měsíců, ale Franz věděl, že mu hrozí vyloučení. Josef ho učil na základní škole a ačkoliv Franz již nebyl jeho žákem, musel ho už jednou bránit, když byl přistižen, jak se jeden den vyplížil ze školy, aby se prolétl na kluzáku. Ale tento den šlo o něco jiného. Franz během oběda vyklouzl ven a vkradl se do pivovaru na konci ulice. Dostal by se odtamtud bez povšimnutí, ale sládek ho přistihl v křoví s jeho dcerou. Byl to statný chlápek a ještě před koncem polední přestávky ho přivlekl za ucho do školy.

Páter Josef věděl, že Franz je dobrý student a řádný syn svých rodičů. O nedělích zpíval v chlapeckém sboru v katedrále sv. Petra v Řezně, šedesát kilometrů od domova. Při denních bohoslužbách ve škole dělal ministranta.

„Je načase, aby ses choval jako muž,“ řekl mu Josef, „budoucí kněz se nemůže takhle vypařit ze školy.“

„Máte pravdu,“ odpověděl a svěsil zahanbeně hlavu.

„Muž myslí a jedná sám za sebe, protože ví, že se musí zodpovídat jenom Bohu.“

Franz přikývl.

„Jsi si jistý, že se chceš stát knězem?“ zeptal se ho páter Josef.

„Myslím, že ano.“

„Já si tím jistý nejsem,“ řekl Josef, „to tvoje matka chce, aby z tebe byl kněz. Čím chceš být v životě ty, Franzí?“

„Nejraději bych každý den létal,“ odpověděl rychle.

„Tak to udělej, tvoje matka se s tím smíří.“

Po téměř pěti letech, rok 1937

Tlumený hukot tří hvězdicových motorů BMW oznamoval přilet dopravního letadla Ju-52 na elegantní terminál Lufthansy na mnichovském letišti. Do terminálu vcházeli jeden po druhém cestující, ženy v kožešिनových kabátech a s klobouky z éry „ptáčat“, muži také s klobouky na hlavách a v třídílných oblecích. V patách za nimi šli nosiči zavazadel v bílých pláštích s kufry v rukách. Ve vzduchu se vznášela vůně doutníků, pomády na vlasy a francouzských parfémů a z blízkého salonku znělo piano. Takový byl život v Německu ve třicátých letech po překonání hospodářské deprese. V této době obnoveného optimismu byly letouny, podobně jako dálnice, symbolem národní hrdosti a nadějí.

Mezi cestujícími procházely stewardky Lufthansy, dokonale učesané, v tmavě modrých sukničích a v halenkách s květinami na límečcích, s módními kloboučky na hlavách. Sem a tam chodili piloti všech možných evropských národností. Mezi nimi byl nyní i dvaadvacetiletý Franz Stigler. V tmavomodrém obleku se žlutými prýmkami na manžetách, s červenou kravatou a blýskajícími se zlatými křídélky na límci byl ukázkovým pilotem aerolinií. Od jeho rozhovoru s páterem Josefem, který mu změnil život, se toho hodně událo.

Po dokončení střední školy studoval letecké inženýrství na univerzitě ve Würzburgu, dvě hodiny cesty z jeho domova v Ambergu. Studium se mu líbilo, ale znovu se dostal do problémů. Jednou po škole ho jeden kamarád odvedl stranou a pozval ho na schůzi v tajném studentském klubu. Franz tam zašel a zjistil, že to je tajný klub, jehož členové svádějí mezi sebou souboje s ostrými šavlemi.

Chránili si tváře a krk, a nosili rukavice a dlouhé rukávy, ale i tak se jednalo o skutečné šavle. Pravidla byla jednoduchá: mohli jeden po druhém šavlí sekat, ale nesměli bodat. Přidal se k nim, protože se mu líbila před-

stava napodobovat rytíře. Utrpěl pár sečných ran do temene hlavy, ale žádou do obličej.

Nevěděl ale, že katolická církev svým výnosem souboje zakázala. Když byl klub odhalen, tak ho z církve vyloučili. Ten výnos mu nevadil – byla to prostě součást církevní politiky, argumentoval sám pro sebe. Jeho víry se to nedotklo. Ale styděl se před svou matkou, která musela každou neděli po šest týdnů slyšet jeho jméno na seznamu exkomunikovaných, který nahlas předčítali na mši v katedrále v Řezně.

Když ta ostuda pominula, začal se zaměřovat výhradně na svůj cíl létat. O víkendech začal chodit do pilotní školy na místním letišti. Nazývala se „Škola dopravních pilotů“ a její instruktoři zdarma učili mladé chlapce létat na motorových letadlech. Školu platil stát, protože piloty potřeboval. Musel se rozhodnout, jestli bude sedět ve škole a učit se o létání nebo skutečně létat. Rozhodl se z univerzity odejít a dodělat si pilotní výcvik. Když mu Lufthansa, největší evropské aerolinie, nabídla práci, hned tu šanci využil.

Franz pro ni létal čtyři roky a ve vzduchu strávil dva tisíce hodin. Neměl úplně typickou práci. Místo létání na komerčních linkách přepravoval navigátory na mezinárodních trasách. Jejich úkolem bylo zvolit co nejrychlejší a nejbezpečnější letové trasy mezi Berlínem a Londýnem, a nad Alpami do Říma a Barcelony. Během těchto dlouhých cest se jeho letový deník zaplnil razítky a daty letů. V okouzující době cestování letadly, kdy oblohu křížovaly zeppelinů, dvoumotoráky, třímotoráky a hydroplány, byl nejšťastnější.

Ale jednou, když kráčet po letišti a míjel salónky ve stylu art deco, na něj zamával důstojník německého vojenského letectva a přistoupil k němu. Byl oblečený podobně, v šedomodré blůze s černou vázankou, ale kromě toho měl hnědý opasek a jezdecké kalhoty zastrčené do vysokých černých bot. Před dvěma lety ještě žádné německé vojenské letectvo neexistovalo a nyní bylo po sedmnácti letech obnoveno. Tehdy, v roce 1935, Hitler škrtnutím pera odmítl Versailleskou smlouvu a znovu zřídil německé vojenské letectvo, „luftwaffe“.

Důstojník podal Franzovi velkou zalepenou obálku. „Vaše rozkazy“, řekl mu s vážnou tváří, „vaše země od vás potřebuje službu.“

Franz tušil, že k tomu dojde¹. Proto ho stát učil létat zadarmo. Když Versailleská smlouva zakázala Německu mít vojenské letectvo, stát tajně cvičil spoustu nových pilotů, tak jako jeho, a financoval národní aerolinie,

¹ „Vy jste se nerozhodoval, jestli půjdete k vojenskému letectvu,“ vzpomínal Franz, „to rozhodovali oni za vás.“

Lufthansu, aby jednou měl zkušené piloty pro obnovu vojenského letectva. Nebylo pochyb, že trasy a časy, které navrhoval pro Lufthansu, si našly cestu také do rukou lidí z luftwaffe.

Důstojník mu oznámil, že má sloužit jako pilotní instruktor. Bude učit nové piloty létat na dlouhých vzdálenostech podle přístrojů. Ujistil ho, že zůstane civilistou a bude létat na Ju-82 pod hlavičkou aerolinií, ale ve skutečnosti bude sloužit vojenskému letectvu. Také ho ubezpečil, že s tím aerolinie souhlasí.

„Kam budu létat?“ zeptal se Franz.

„Líbí se vám trasy do Španělska?“

„Znám je.“

Franz věděl, proč se letectvo zajímá o Španělsko. Před rokem začala španělská občanská válka mezi socialistickými republikány a fašisticky zaměřenými nacionalisty. Německo neoficiálně posílalo „dobrovolníky“, aby bojovali na straně fašistů.

„Myslíte si, že je rozumné cvičit piloty tím, že budou létat ve válečné zóně?“ zeptal se Franz.

„V trupu vašeho letounu mohou být také *dobavy zásob*“, řekl důstojník a čekal na jeho odpověď. Přikývl a úkol přijal, protože věděl, že nemá na výběr.

Východní Německo, léto 1938

Nad přírodní rezervací na předměstí Drážďan letěl ve večerním světle ve výšce tři sta metrů stříbrný dvouplošník. Ve dvou otevřených kokpitech za sebou seděli dva piloti. Vpředu instruktor, vzadu žák. Letadlo bylo perfektní kombinací krásy a ošklivé funkčnosti. Z nekrytého hvězdicového motoru čněly válce do všech stran. Dolů trčel pevný podvozek. Na dlouhých stříbrných křídlech se skvěl velký černý kříž německého vojenského letectva. Na elegantně tvarované směrovce byl namalován malý hákový kříž. Byl to Heinkel He 72 „Kadett“, zkonstruovaný pro letectvo jako cvičný letoun.

Franz ho pilotoval z předního sedadla jako instruktor a v kokpitu za ním seděl žák. Po úspěšné misi ve Španělsku po něm letectvo chtělo, aby pokračoval ve výcviku jeho pilotů, a tak tam zůstal jako instruktor. Usiloval o návrat k aeroliniím, ale už neměl šanci; Lufthansa ho předala armádě. Ta z něj udělala hlavního instruktora ve své pilotní škole pro důstojníky v Drážďanech. Jeho studentům se říkalo „kadeti“, ale byla to smetánka – někteří už byli důstojníky a ostatní se jimi stanou po absolvování školy.

Ten večer měl mít volno, ale dobrovolně poskytl jednomu slabšímu žákovi dodatečnou lekci. Ten hoch byl jedním z nejhorších pilotů z jeho dvacetičlenné skupiny. Pod šedivým plátnem pilotní kukly měl hranatou bradu, ale dětské rysy obličej. Jmenoval se Gerhard Barkhorn a mimo výcvik mu všichni říkali „Gerd“. Pocházel z Východního Pruska a měl způsobné chování. Tichý devatenáctiletý Barkhorn řekl Franzovi, že by jednou chtěl létat se stíhačkou. Franz si myslel, že to není moc pravděpodobné, ale umožnil mu lekce navíc, aby mu pomohl jeho cíle dosáhnout.

Franz učil na druhém stupni výcviku – B. Na stupni A se piloti jako Barkhorn učili základy létání a po čtyřiceti krátkých letech s instruktorem pilotovali samostatně. Jeho úkolem bylo naučit kadety v pětiměsíčním kurzu náročnější letové prvky – let ve skupině, navigaci, řešení nouzových situací a složitější akrobacii. Kurz B se bral vážně – pokud ho pilot neudělal, nedostal druhou šanci a skončil u pěchoty. Německo ještě neválčilo, ale všichni cítili, že se na ni národ připravuje.

Za letu se Franz divil, jak mohl Barkhorn vůbec někdy letět sólově. Byl nervózní a panikařil. *Tenhle kluk je strašný pilot*, pomyslel si, *měli by ho vyhodit*. Už zjistil, v čem je jeho problém. Ten mladý kadet nad tím moc přemýšlel. Potřeboval se uvolnit a řídit se instinktem.

V He 72 nebylo rádio, a tak se Franz otočil a podíval se na Barkhorna.

„Uvolni se!“ vykřikl do proudu vzduchu. „Vnímej letoun sedačkou, řídicí pákou, žaludkem. Zapomeň na strach!“

Barkhorn přikývl, ale Franz cítil, že manévry stroje jsou stále křečovité. Dal proto pohybem ruky Barkhornovi signál, že přebírá řízení. Zmožený žák se opřel hlavou do opěradla sedačky. Franz s dvouplošníkem ostře zatočil, zamířil na sever k letišti, ale nepřistál. Pokračoval v letu, až minuli několik malých jezer ležících u lesa. Mezi stromy stála řada dřevěných budov. Franz stroj naklonil a přeletěl nad nimi. Když postavil letoun na křídlo, aby lépe viděl, Barkhorn se zasmál. Z domků vybíhali lidé a mávali. Všichni byli úplně nazí! Dívali se na nudistický tábor, nad který instruktoři žáky občas za odměnu vzali. Franz sáhl do kokpitu a vytáhl roli toaletního papíru, kterou tam dal. Barkhorn ji před letem viděl i na podlaze svého kokpitu, ale myslel si, že je tam pro případ, kdyby přistáli na nějaké cvičné ploše a přišla na ně potřeba.

Franz letoun otočil k dalšímu průletu nad nudisty. Když byli nad táborem, vyhodil tu roli z kokpitu. Nudisté na to byli zvyklí a pobízeli své děti, aby běžely chytit padající bílý papír.

Franz nasadil k dalšímu průletu nad tou kolonií a rukou naznačil házení. Barkhorn to pochopil, hodil dolů svou roli a pozoroval, jak spirálovitě padá

k běžícím dětem. Před návratem na základnu zamával Franz nudistům křídly a předal řízení Barkhornovi. Ten byl tak uvolněný, že pilotoval plynule jako rozený pilot.

* * *

Franze jeho práce bavila. Každé ráno, když vešel do učebny, zkontroloval čtyři instruktory, z nichž každý měl na starosti čtyři žáky. Vojenské letectvo ho nechalo v civilu. Platili mu mzdu jako v aeroliniích, která odpovídala platu majora a dávala mu také jeho autoritu. Jeho závěrečná zpráva rozhodovala o tom, jestli kadet získal křídélka, a čím lépe kadeta hodnotil, tím širší měl mladý pilot výběr ohledně dalšího výcviku buď v jednomotorovém, nebo vícemotorovém letounu. Všichni kadeti usilovali o výcvik v jednomotorovém letounu, protože to znamenalo stíhače, zatímco vícemotorové stroje byly bombardéry, dopravní a průzkumná letadla. Franz nakonec dal Barkhornovi dobré hodnocení a on se dostal do výcviku na jednomotorový letoun.

* * *

Jediné, co Franzovi v jeho nové roli chybělo, byla hodnost a s ní spojený respekt, protože byl civilistou. Ačkoliv většina jeho žáků byli kadeti, z nichž jednou budou důstojníci, někteří již důstojníky byli, sloužili v armádě řadu let a teď se rozhodli stát se piloty. Ti byli pro něho tou největší výzvou. Jednou učil ve třídě navigování. Nějaký kapitán si znenadáni sedl úplně dozadu, četl si noviny a zcela ho ignoroval.

Franz toho měl dost. „Kapitáne,“ řekl, „mohl byste jít dopředu a číst ty noviny nahlas, abychom všichni věděli, co se tam píše?“

Kapitán složil noviny a postavil se k němu před ostatní. „Vy nemáte právo dávat mi rozkazy, jste jenom civilista,“ řekl.

Franz cítil, jak rudne. Poslal žáky pryč, zavřel třídu a šel rovnou ke generálovi, který školu vedl. Byl to robustní člověk, který ho měl rád, protože jej každý pátek bral letadlem do Mnichova, kam chodil ke svému lékaři. Franz mu vysvětlil problém s nezdvěřilým kapitánem.

„Vezměte si svůj deník a za své jméno si napište ‘vojín’,“ řekl mu generál.

Franz to udělal a rozpačitě se na generála podíval.

„Osobně vyřídím vaše doklady o nástupu vojenské služby. Od této chvíle jste oficiálně příslušníkem vojenského letectva,“ pravil generál.